

Akateemisen kirjoittamisen ja lukemisen opas: Akateemisen koulutuksen tärkeimpiä taitoja oppimassa

Teos: Akateemisen kirjoittamisen ja lukemisen opas

Tekijä: Hanna Vilkka

Kustantaja: PS-kustannus

Sivuja: 243

Julkaisuvuosi: 2020

Hinta: 37,90 € (Adlibris, 6.3.2023)

ISBN 978-952-451-956-4 (Painettu)

Johdanto

Yliopistonlehtori VTT Hanna Vilkka on julkaissut vuonna 2020 akateemista ja lukemista käsittelevän tietokirjan. Vilkka perustelee aiheen tärkeyttä johdannossa esittelemällä lukuisia raportteja, suosituksia ja tutkimuksia lukemisen ja kirjoittamisen tärkeydestä. Ne ovat työelämän ja tulevaisuuden näkökulmasta keskeisiä taitoja, jotka mahdollistavat uuden oppimisen ja selkeän viestinnän. Yliopisto-opinnoissa kirjoittamisen ja lukemisen rooli on selvä – ne luovat pohjan kaikelle oppimiselle, tutkimukselle ja yhteiskunnalliselle vuorovaikutukselle. Muita perusteluja teema ei mielestäni tarvitse, ja aiheesta on tärkeää tarjota suomenkielistä kirjallisuutta.

Tämä kritiikki on toinen teoksesta laadittu pohdinta. Ensimmäisen on tehnyt Tiina Airaksinen (2020) heti teoksen julkaisun jälkeen. Airaksisen kritiikki on laadittu yleisestä näkökulmasta. Tässä kritiikissä pyrin täydentämään jo julkaistua kritiikkiä arvioimalla, millaisia mahdollisuuksia teos tarjoaa kemian aineenopettajakoulutukselle, jonka parissa itse työskentelen Helsingin yliopistossa.

Rakenne

Teos koostuu kolmesta osasta. Osa I esittelee, määrittelee ja rajaa sen, mitä akateemisella lukemisella ja kirjoittamisella tarkoitetaan tässä teoksessa. Osa II syventyy kirjoittamiseen ja lukemiseen liittyviin tunteisiin. Osa III esittelee lukemista ja kirjoittamista vaiheittaisena iteratiivisena prosessina.

Lukijan tulee huomata sisällön monta tasoa. Luvuista löytyy leipätekstiä, oppimista ohjaavia kysymyslistoja ja harjoituksia. Leipäteksti sopii kaikille,

kysymyslistat sekä opiskelijalle että ohjaajalle ja harjoitukset pääosin ohjaajalle. Ohjaaja voi hyödyntää harjoituksia esimerkiksi menetelmäkurssien tehtävinä, mutta on vaikea nähdä opiskelijan tekemässä harjoituksia itsenäisesti.

Osa I: Akateeminen lukeminen ja kirjoittaminen

Vilka määrittelee akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen refleksiiviseksi ja reflektiiviseksi tiedonmuodostukseksi, joka on samaan aikaan tutkimuksellista, kriittistä, tietoista, luovaa, kokemuksellista ja eettistä toimintaa. Lukeminen ja kirjoittaminen ovat metodologisia prosesseja, jossa kirjoittaja pohtii luettua tietoa ja tiedon tuottamista metatasolla (refleksiivisyys) ja oppii kokemusten kautta (reflektiivisyys). Reflektio on kemian aineenopettajaopinnoissa tuttu termi, mutta emme ole osanneet käyttää sitä systemaattisesti. Systemaattisen reflektoinnin tueksi Vilka on koonnut taulukon 1 (s. 56), jossa hän peilaa reflektion tasoja Bloomin taksonomian ajattelutaitoihin (Krathwohl, 2002). Taulukko on muuten erinomainen, mutta siinä on yhdistetty soveltaminen ja uuden luominen. Tätä tulee hieman sulatella, sillä soveltaminen on alemman tason ajattelutaito ja uuden luominen korkein mahdollinen.

Osa I keskeinen sanoma on lukemisen ja kirjoittamisen välinen yhteys. Akateemista kirjoittamista ei ole ilman alan kirjallisuuteen perehtymistä. Yhdessä ne ovat oppimisen työväline, joka perehdyttää tutkimusalan termeihin, käsitteisiin, käsiterakenteisiin, kirjallisuuteen, henkilöihin ja kulttuuriin. Lukeminen luo pohjan ajattelulle ja kirjoittaminen muuttaa ajatukset näkyviksi. Näin ollen lukemiseen tulee kannustaa ja kirjoittamistehtäviä tulee olla paljon. Kirjoitustehtäviin olisi hyvä liittää keskusteluharjoituksia, koska tulevien aineenopettajien tulee kyetä sekä kirjalliseen että suulliseen viestintään. Tämä tosin pätee kaikkiin aloihin.

Osassa esitellään keskeisimmät akateemisen tekstilajit, joita ovat luentopäiväkirja, oppimispäiväkirja, tieteellinen essee, tutkimussuunnitelma ja opinnäytetyö. Kemian opintojen kontekstissa edellä mainittuihin voidaan lisätä laskuharjoitukset ja, laboratoriopäiväkirja ja työselostus. Tutkijan työssä akateeminen kirjoittaja joutuu laatimaan lausuntoja, suosituksia, vertaisarviointeja ja apurahahakemuksia.

Mielestäni opiskelijoiden on tärkeää sisäistää tekstilajin käsite. Se on suomen kielen termi, jolla tarkoitetaan erityyppisiä tekstejä. Tekstilajeja esittelevät osiot voisi mainita lukemistona tutkielmaoppaissa tai esitellä mainituilla lisäyksillä sitä mukaa, kun harjoituksia tulee opinnoissa vastaan. Kemian aineenopettajaopinnoissa opiskelijat kohtaavat kaikki esiteltyt tekstilajit.

Vilka esittää erittäin oivaltavaa metatietoa kaikkien akateemisten tekstilajien yhdistävistä tekijöistä, joita ovat argumentaatio, intertekstuaalisuus ja objektiivisuus. Tulevien kemian aineenopettajien on ehdottoman tärkeää oppia perustelemaan tekemiään pedagogisia ratkaisuja sekä kemian- että kasvatusalan tutkimustietoon pohjautuen. Intertekstuaalisuudella tarkoitetaan viittaamista, joka osoittaa uusien ajatusten relation aikaisempaan tieteelliseen keskusteluun. Objektiivisuus taas on akateemisen koulutuksen saaneen viestijän keskeinen eettinen periaate. Osatekijöihin voisi lisätä, että vaikka jokaisella tekstilajilla on erilainen tavoite ja lukijakunta, tulee jokaisen tekstilajin pyrkiä täyttämään määritelty tavoite ja tarjota lukijalle sen tarvitsemaa tietoa.

Vilka korostaa, että akateemisen sisällöntuoton tulee olla eettistä. Teoksessa eettisyys on kattotermi arkisille asioille, kuten lähdekritiikille ja viittaamiselle, joissa ei ole mitään tavallisesta akateemisesta työskentelystä poikkeavaa. Mutta tätä kritiikkiä laadittaessa eettinen kirjoittaminen on ajankohtaisempaa kuin koskaan aiemmin, sillä parin viime viikon aikana tekoälyyn pohjautuva sisällöntuotto on saanut paljon huomiota. Yliopistot ovat reagoineet uuteen teknologiaan ja laatineet suosituksia ja ohjeistuksia niiden käytöstä opetustyössä ja opinnoissa¹. Jos tekijä on suunnittelemassa teoksen päivitystä, niin tekoälyyn liittyvää problematiikkaa olisi tärkeää käsitellä uudessa laitoksessa.

Osa II: Itsetuntemus

Osassa II käsitellään lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä tunteita. Osa on paljonlyhyempi kuin osat I ja III, mutta sitäkin tärkeämpi. Vilka esittää osiossa monta hyvää näkökulmaa. Ensinnäkin akateemisten tekstityöläisten olisi hyödyllistä tuntee lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä esteitä, jotka voidaan tämän teoksen esittelemän mallin mukaan luokitella toiminnallisiin, sosiaalisiin ja psyykkisiin. Kun ymmärtää esteiden olemassaolon, voi niiden voittamiseen vaikuttaa. Toiseksi osassa esitellään tiedon tuottamisen tyylit, joita ovat tiedon toistaja, kriittisen tiedon tuottaja ja tiedon rakentaja. Maisterintutkinnon loppuvaiheessa olisi tavoitteena saavuttaa tiedon rakentajan ominaisuuksia, mutta pyrkiä välttämään liikaa itsekriittisyyttä. Nämä molemmat osaamisalueet ovat mielestäni tärkeitä metataitoja.

Yksi osassa käsitelty mielenkiintoinen näkökulma on Vilkan esittämä idea suhtautua tietotyöhön kuten urheilusuoritukseen, joissa aina ennen suoritusta tehdään

¹ <https://teaching.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/tekoaly-opetuksessa>

alkuverryttely. Väitän, että monet alkuverryttelevät tietämättään. Sitäkin voisi tehostaa tiedostamalla sen mahdollisuudet.

Lisäksi mielestäni keskeinen teesi on, että lukeminen ja kirjoittaminen ovat luonteeltaan iteratiivisia prosesseja. Näin ollen itselleen tulee olla armollinen, kun teksti alkaa muodostumaan. Ensimmäiset versiot ovat työversioita, jotka jalostuvat kovan työn kautta viimeistellympään muotoon.

Osa III: Vaiheittainen lukeminen ja kirjoittaminen

Osa III lähestyy tiedon tuottamista prosessina muistiinpanosta luonnokseen ja lopulta alustavaan versioon, jota iteroidaan palautteen pohjalta lopulliseen julkaistavaan muotoon. Kokonaisuus on erinomainen ja kaikille hyödyllinen. Osassa on sekä käytännön ohjeita, miten kirjoittamista ja lukemista voi vaiheittain lähestyä ja saada työtä eteenpäin, että myös Vilkan analyyseja, metatason pohdintoja ja laajemman taustan esittelyä (esim. auktoriteettien vertailu s. 132). Vilkka osoittaa olevansa akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen ammattilainen.

Käytännön tason vinkkejä ovat esimerkiksi erilaiset luku- ja kirjoitustekniikat, ajatus- ja käsitekarttojen esittely ja vinkit ajankäyttöön ja tauotukseen. Erityisesti nautin muistiinpanojen tärkeyden korostamisesta, jota muistutan myös omille opiskelijoille jatkuvasti. Ne ovat tärkeä refleksiivisyyden ja reflektiivisen työtavan metodi, sillä muuten yksityiskohtia ei muista tarkasti. Keskeinen vinkki on, että opiskelijoiden tulisi lukea enemmän.

Osassa on myös paljon hyödyllisiä vinkkejä ohjaajille, miten tukea opiskelijoiden kirjoitustyötä paremmin. Teoksen avulla voi rakentaa hyviä harjoituksia, kuten miten idea prosessoidaan tutkimusongelmaksi Bloomin taksonomiaa hyödyntävällä kuutiotyökalulla (s. 171) tai miten tärkeää on analysoida keskeisten käsitteiden synonyymit ennen tiedonhankintaa. Luku inspiroi minua suunnittelemaan Vilkan mallin mukaisen viikoittaisen kirjoitustyöpajan omille opiskelijoille. Työpaja tukee yhteisöllisyyttä, antaa mahdollisuuden oppia toisilta ja jakaa kokemuksia. Reflektiivinen vuorovaikutus on tärkeä työelämätaito, ja korkeakouluopinnot ovat paras paikka niiden harjoitteluun. Lisäksi työpaja kannustaisi saapumaan säännöllisesti yliopistolle, mikä on koronan jälkeen vähentynyt ohjauksen siirtyessä verkkoon.

Lisäksi tärkeä näkökulma on palautteen antamiseen ja pyytämiseen laaditut vinkit. Palautteen antamista harjoitellaan opinnoissa paljon, mutta sen pyytämistä ei juurikaan. Kohdennettu palaute on tekijälle hyödyllisempää työn eri vaiheissa, ja lisäksi sitä on myös helpompi antaa.

Lopuksi

Akateemisen kirjoittamisen ja lukemisen opas on erinomainen tietokirja jokaiselle korkeakouluopiskelijalle ja -opettajalle. Kaikilla akateemisilla aloilla työskennellään tekstien parissa – niitä luetaan ja tuotetaan. Prosessi on keskeinen oppimisen ja viestinnän työkalu, joka jalostaa ideat laaja-alaiseksi osaamiseksi. Loppusanoissa Vilkka toteaa viisaasti tekstiyön olevan etuoikeus (ks. lainaus alta). Olen tästä hänen kanssaan täysin samaa mieltä.

”Etuoikeutetut voivat lukea ja kirjoittaa. Kaikkein etuoikeutetuimmat voivat lukea ja koetella akateemisia tekstejä.” (Vilka, 2020, s. 225)

Johannes Pernaa

Kemian opettajakoulutusyksikkö, Kemian osasto,
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto
johannes.pernaa@helsinki.fi

Lähteet

- Airaksinen, T. (2020). Tutki, lue, kirjoita ja ajattele! Hanna Vilka (2020). *Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas*. Jyväskylä: PS-kustannus. 243 sivua. *Aikuiskasvatus*, 40(2), Art. 2. <https://doi.org/10.33336/aik.95462>
- Krathwohl, D. R. (2002). A Revision of Bloom’s Taxonomy: An Overview. *Theory Into Practice*, 41(4), 212–218. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_2
- Vilka, H. (2020). *Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas* (1. p.). PS-kustannus. <https://www.ps-kustannus.fi/tuotteet/900071731.html>

Kiitokset

Tämän kritiikin laatimisen on rahoittanut Suomen tietokirjailijat ry. Lue lisää tietokirjakritiikkien apurahoista [täältä](#).

SUOMEN
TIETOKIRJAILIJAT RY